

OD ISTOG PISCA

Dobrota žena

CARSTVO SUNCA

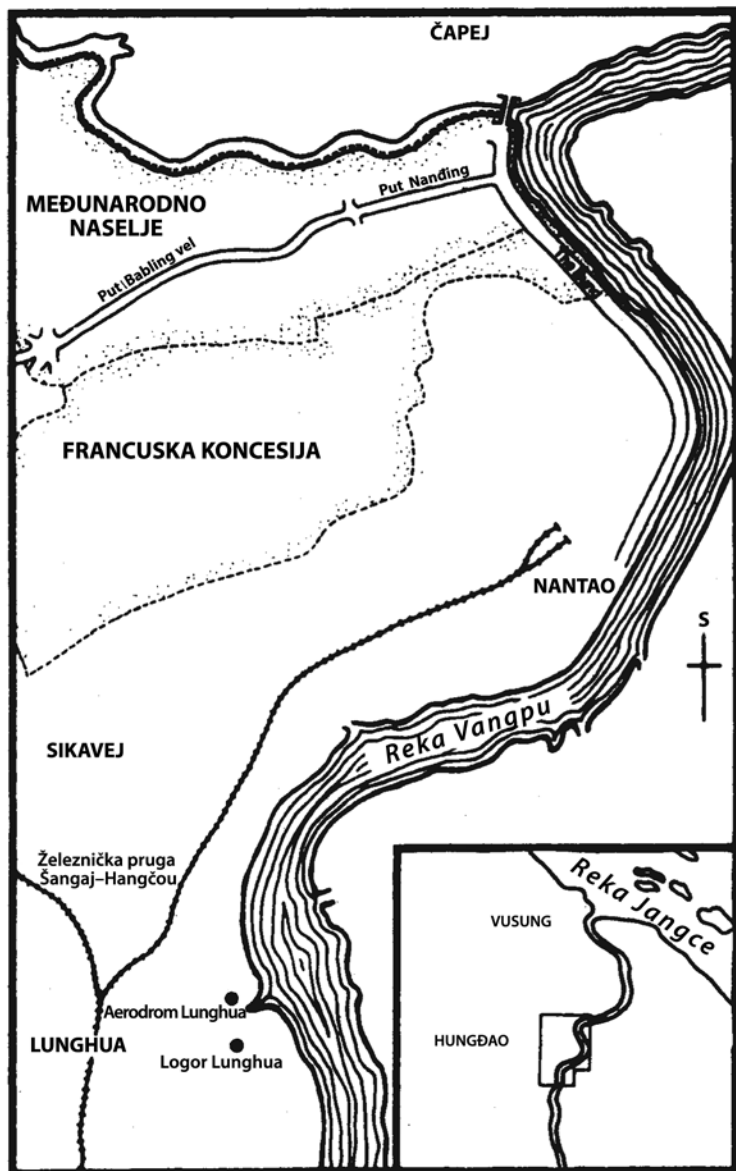
DŽ. G. BALARD

Prevela
Tijana Parezanović

■ Laguna ■

Šangaj, 1941.

Sadržaj

DEO PRVI

1	Veče uoči Perl Harbora	13
2	Prosjaci i akrobate	24
3	Napušteni aerodrom	33
4	Napad na <i>Petrel</i>	44
5	Bekstvo iz bolnice	56
6	Mladić s nožem	63
7	Ispražnjeni bazen	71
8	Vreme za izlet	82
9	Kraj ljubaznosti	91
10	Nasukani teretnjak	96
11	Frenk i Bejzi	104
12	Muzika za ples	112
13	Bioskop na otvorenom	120
14	Američki avioni	128
15	Na putu za logore	135

16	Sledovanje vode	140
17	Predeo ispunjen aerodromima	152
18	Lutalice	164
19	Pista	174

DEO DRUGI

20	Logor Lunghua	183
21	Pregradak	193
22	Škola života	200
23	Vazdušni napad	210
24	Bolnica	220
25	Grobljanska bašta	229
26	Drugaci iz Lunghue	240
27	Pogubljenje	250
28	Bekstvo	259
29	Marš ka Nantaou	271
30	Olimpijski stadion	284
31	Carstvo sunca	294

DEO TREĆI

32	Evroazijat	307
33	Kamikaze	314
34	Frižider na nebu	320
35	Poručnik Prajs	327
36	Muve	339
37	Rezervisana soba	345
38	Put za Šangaj	351
39	Banditi	359

40	Oboreni vazduhoplovci	372
41	Spasilačka misija	380

DEO ČETVRTI

42	Užasni grad	389
----	-------------	-----

DEO PRVI

Veče uoči Perl Harbora

Ratovi su rano pristizali u Šangaj, sustižući se međusobno poput struja koje su jurile uz reku Jangce i vraćale u ovaj napirlitani grad sve kovčege koje je voda ponela sa pogrebnih dokova na Kineskom nasipu.

Džim je počeo da sanja ratove. Činilo se da u noćima isti nemi filmovi trepere po zidovima njegove sobe u Aveniji Amherst i pretvaraju njegov usnuli um u napuštenu salu za projekcije dnevnih vesti. Tokom zime 1941, svi su u Šangaju prikazivali ratne filmove. Fragmenti snova pratili su Džima svuda po gradu; u predvorjima robnih kuća i hotela slike Dan-kerka i Tobruka, Operacije Barbarosa i Silovanja Nandinga bežale su na slobodu iz njegovih pretovarenih misli.

Na Džimovo zaprepašćenje, čak je i starešina šangajske Katedrale nabavio sebi neki stari projektor. Nakon jutarnje službe u nedelju 7. decembra, dan uoči napada Japana na Perl Harbor, dečaci iz hora su zaustavljeni pre nego što će krenuti kućama i u stroju biti poslani u kriptu. Još ne behu svukli sutane kad su ih poređali na ležaljke rekvirirane iz šangajskog jedriličarskog kluba da odgledaju prošlogodišnji *Marš vremena*.

Zadubljen u misli o svojim nemirnim snovima i zbunjen time što u njima nedostaju zvučne trake, Džim je razvlačio svoj uštirkani okovratnik. Fantazija na orguljama bubnjala je kroz betonsku tavanicu poput prodornog bola u glavi, a na platnu su podrhtavale poznate slike tenkovskih borbi i vazдушnih okršaja. Džim je nestrpljivo očekivao pripreme za božićni maskenbal koji je tog popodneva priređivao doktor Lokvud, potpredsednik Udruženja britanskih rezidenata. Provozaće se kroz japanske redove do Hungđaoa, pa onda slede kineski opsenari, vatromet i još dnevnih vesti, ali Džim je imao sopstvene razloge zbog kojih je želeo da ode na zabavu doktora Lokvuda.

Ispred vrata sakristije kineski šoferi su čekali kraj svojih pakarda i bjuika i žučno se raspravljali među sobom. Džimu je film bio dosadan jer ga je gledao već desetak puta, pa je slušao kako očevo šofer Jang gnjavi crkvenjaka, Australijanca. Gledanje vesti je, međutim, postalo patriotska dužnost svakog Britanca van domovine, kao što je to i prikupljanje sredstava na lutriji u kantri klubu. Igranke i baštenske zabave, nebrojene flaše škotskog viskija ispijene zarad pomoći ratnim naporima (kao i svako dete, Džim je bio opčinjen alkoholom iako ga je na neki neodređen način i osuđivao), uskoro su iznedrile dovoljno novca da se kupi jedan spitfajer – verovatno jedan od onih, cenio je Džim, koji su oboreni na prvom letu, dok je pilot gubio svest od isparenja džonija vokera.

Obično je Džim gutao vesti, koje su predstavljale deo napora što ih je britanska ambasada ulagala u propagandu, kako bi uzvratila udarac nemačkim i italijanskim ratnim filmovima koji su se prikazivali u javnim bioskopima i osovinskim klubovima u Šangaju. Ponekad bi vesti iz Engleske u produkciji *Pate* kod njega ostavljale utisak da, uprkos neprekidnom nizu poraza, britanski narod ipak u potpunosti

uživa u ratu. Filmovi iz serijala *Marš vremena* bili su mračniji na način koji se Džimu dopadao. Dok se gušio u uskoj sutani, posmatrao je kako zapaljeni hariken pada s neba prekrivenog bombarderima dornije ka engleskoj poljani, prizor poput onih u dečijim knjigama, kakav on nikada nije video. Krstarica *Graf Špe* leži sa probušenim dnom u delti Rio de la Plate, reke jednako melanholične kao i Jangce, a oblaci dima uzdižu se iz razrušenog gradića negde u istočnoj Evropi, toj crnoj planeti sa koje je Vera Frankel, njegova sedamnaestogodišnja guvernanta, pobešla izbegličkim brodom pre šest meseci.

Džimu je laknulo kad su se vesti završile. Zajedno sa drugovima iz hora isteturao se na neobičnu svetlost dana i svi su krenuli ka svojim šoferima. Njegov najbliži prijatelj, Patrik Maksted, isplovio je sa majkom iz Šangaja ka bezbednom britanskom utvrđenju u Singapuru, i Džim je osećao kako mora da gleda filmove radi Patrika, pa čak i radi Beloruskinja koje su prodavale nakit na stepenicama katedrale i kineskih prosjaka koji su se odmarali među grobovima.

Glas komentatora i dalje je tutnjao u njegovoj glavi dok se vozio kući kroz prepune šangajske ulice u pakardu svojih roditelja. Slatkorečivi šofer Jang jednom je prilikom radio kao statista u filmu lokalne produkcije u kojem je glavnu ulogu igrala Čijang Čing, glumica koja je napustila karijeru kako bi se pridružila komunističkom vođi Mao Cedungu. Jang je inače uživao u preuveličanim pričama o filmskim vratolomijama i specijalnim efektima koje su oduševljavale njegovog jedanaestogodišnjeg putnika. Ali danas Jang nije obraćao pažnju na Džima i izгнаo ga je na zadnje sedište. Udarao je po moćnoj pakardovoj sireni, nastavljajući dvoboj sa agresivnim vozačima rikši koji su pokušavali da zakrče put Babling vel kako strani automobili ne bi mogli da prođu.

Spustivši prozor, Jang je ošinuo kožnim jahačkim bičem po neopreznim pešacima, barskim zabavljačicama koje su nehajno šetale noseći svoje američke torbice i starim nanama, kineskim dadiljama povijenim pod obramicama od bambusovog drveta na kojima su bili nanizani obezglavljeni pilići.

Jedan otvoren kamion dupke pun profesionalnih dželata skrenuo je ispred njih ka Starom gradu gde su se vršila javna pogubljenja davljenjem. Zgrabivši priliku, bosonogi prosjačić potrča uz pakarda. Tresnuo je pesnicama na vrata i ispružio dlan ka Džimu, uz krike koji su se mogli čuti na svim šangajskim ulicama:

„Nema mamu! Nema tatu! Nema viski sa sodom!“

Jang ga je ošinuo bičem i dečak je pao na zemlju, pa se podigao i našao tačno između prednjih točkova krajslera koji mu je prilazio i onda potrčao uz njega.

„Nema mamu, nema tatu...“

Džim je mrzeo jahački bič, ali mu se pakardova sirena dopadala. Barem je uspevala da uguši tutnjavu aviona sa osam mitraljeza, zavijanje sirena za vazdušnu uzbunu u Londonu i Varšavi. Bilo mu je i više nego dosta rata u Evropi. Džim se zagledao u kitnjastu fasadu robne kuće kompanije *Sinsir*, na kojoj je istaknuto mesto zauzimao ogroman portret Čang Kajšeka sa kojeg je pozivao narod Kine na veće i još veće žrtvovanje u borbi protiv Japanaca. Slabašna svetlost koja se odražavala sa pokvarene neonske cevi treperila je iznad blagih usana na generalisimovom licu, odajući isti onaj treptaj koji je Džim viđao u snovima. Čitav Šangaj se pretvara u dnevne vesti koje cure iz njegove glave.

Da li mu je prevelika količina ratnih filmova oštetila mozak? Džim je pokušao da ispriča majci svoje snove, ali kao i svi odrasli ljudi u Šangaju te zime, i ona je bila previše zabrinuta da bi ga slušala. Možda i sama ima ružne snove. Na

neki jeziv način, te ispreturane slike tenkova i bombardera bile su potpuno neme, kao da je njegov usnuli um pokušavao da odvoji stvarni rat od izmišljenih sukoba koje su proizvodili produkcija *Pate* i britanski *Muviton*.

Džim se nije kolebao oko toga šta je stvarno. Stvarni rat je sve ono što je video sopstvenim očima otkad su Japanci okupirali Kinu 1937, ona stara bojišta u Hungđaou i Lunghui na kojima su kosti nepokopanih pokojnika izranjale na površinu polja riže svakog proleća. Stvarni rat su hiljade kineskih izbeglica koje umiru od kolere iza zaključanih ograda u Putungu, kao i krvave glave komunističkih vojnika nataknute na koplja duž Nasipa. U stvarnom ratu niko ne zna na kojoj je strani i nema zastava, komentatora i pobednika. U stvarnom ratu nema neprijatelja.

Za razliku od toga, nastupajući sukob između Britanije i Japana, za koji su svi u Šangaju smatrali da će izbiti u leto 1942, pripada kraljevstvu glasina. Brod sa zalihama zakačen za nemački napadač u Kineskom moru sada je otvoreno posećivao Šangaj i usidrio bi se na reci, gde je uzimao gorivo sa barži kojih je bilo na desetine – a mnoge su, kako je smrknuto primetio Džimov otac, bile vlasništvo američkih naftnih kompanija. Gotovo sve američke žene i deca bili su evakuisani iz Šangaja. U svom razredu u školi pri Katedrali, Džim je bio okružen praznim klupama. Većina njegovih drugara je sa majkama otišla ka bezbednom utočištu u Hong Kongu ili Singapuru, dok su očevi pozatvarali kuće i uselili se u hotele duž Nasipa.

Jednog dana početkom decembra, Džim se posle škole pridružio ocu na krovu zgrade u kojoj je bila njegova kancelarija, na putu Sičuan, gde mu je pomogao da spali čitave sanduke spisa koje su kineski činovnici dovozili liftom. Trag nagorelog papira podigao se iznad Nasipa i pomešao

sa dimom nestrpljivih dimnjaka na poslednjim parobrodima koji su odlazili iz Šangaja. Putnici su se gomilali na brodskim mostovima, sve Evroazijati, Kinezi i Evropljani koji su se borili da se ukrcaju sa zavežljajima i koferima, spremni da se izlože opasnosti u vidu nemačke podmornice koja čeka na ušću reke Jangce. Vatre su se podizale sa krovova poslovnih zgrada u finansijskom okrugu, a posmatrali su ih kroz dvoглеde japanski oficiri koji su stajali na betonskim osmatračnicama sa one strane reke, u Putungu. Ono što je Džima najviše uznemiravalo nije bio gnev Japanaca, već njihovo strpljenje.

Čim su došli do kuće na Aveniji Amherst, otrčao je na sprat da se presvuče. Džimu su se dopadale persijske papuče, izvezena svilena košulja i plave plišane pantalone u kojima je ličio na nekog statistu iz *Bagdadskog lopova*, i jedva je čekao da krene na zabavu kod doktora Lokvuda. Istrpeće i mađioničare i dnevne vesti, a onda će se uputiti na tajni randevu na koji je tokom tolikih meseci bio sprečen da ode usled glasila o ratu.

Da sve bude još lepše, nedeljom je Vera imala slobodno popodne i tada je posećivala roditelje u getu u Hongkouu. Ta bezvoljna mlada žena, i sama tek jedva nešto više od deteta, obično je pratila Džima svuda kao pas čuvar. Kada ga Jang bude dovezao kući – roditelji će ostati kod Lokvudovih na večeri – moći će slobodno da sam luta po praznoj kući, što mu pričinjava najveće zadovoljstvo. Devetoro kineskih slugu će biti tu, ali u Džimovim očima, kao i u očima druge britanske dece, oni su bili poput nameštaja, jednako nepomični i nevideći. Završiće sa lakiranjem aviona od drveta balse, i dopisaće još jedno poglavlje priručnika pod nazivom *Kako igrati kontrakt bridž* koji je sastavljao u školskoj

vežbanci. Nakon što je proveo godine slušajući majčine partije bridža i pokušavajući da iscedi ma kakvu logiku iz objava „Jedan karo“, „Dalje“, „Tri herca“, „Tri bez aduta“, „Kontra“, „Rekontra“, uspeo je da je nagovori da ga nauči pravilima, pa je čak i ovladao konvencijama, tim kodeksom unutar drugog kodeksa, od one vrste koja je Džima uvek opčinjavala. Uz pomoć vodiča Eli Kalberston, upravo je otpočinjao najteže poglavlje, ono o bleflicitacijama – sve to, a još ne beše odigrao ni jedno jedino deljenje.

Međutim, ako se ispostavi da mu je ovaj posao previše zamoran, krenuće biciklom u obilazak Francuske koncepcije i poneće sa sobom vazдушnu pušku za slučaj da naleti na grupu dvanaestogodišnjih Francuza koji čine bandu iz Avenije Fok. Kad se bude vratio kući, već će biti vreme za radio-seriju *Fleš Gordon* na stanici *XMHA*, a posle nje ide muzički program tokom kojeg se on i njegovi drugari javljaju telefonom sa svojim željama pod najnovijim pseudonimima – „Betmen“, „Bak Rodžers“ i (Džimov) „As“, koji je voleo da čuje kada ga voditelj pročita, iako bi ga uvek obuzeo strašan stid.

Još dok je dobacivao sutanu kućnoj pomoćnici i navlačio kostim za zabavu, otkrio je da je sve to pod znakom pitanja. Veri se um pomutio od glasila o ratu, pa je odlučila da ne ode u posetu roditeljima.

„Otići ćeš na zabavu, Džejmse“, obavestila ga je Vera dok mu je zakopčavala svilenu košulju. „A ja ću pozvati roditelje telefonom i ispričati im sve o tebi.“

„Ali, Vera – oni žele da te vide. Znam da žele. Moraš da misliš na njih, Vera...“ Osujećen, Džim se ustručavao da se pobuni. Majka mu je rekla da bude ljubazan prema Veri i da je ne zadirkuje kao što je zadirkivao prethodnu guvernantu. Ta čudljiva Beloruskinja ga je prestrašila dok se oporavljao

od zauški tako što mu je rekla da može da čuje glas Božiji na Aveniji Amherst, kako ih upozorava da pripaze na svoje ponašanje. Nedugo potom, Džim je zadivio drugare iz škole kad im je objavio da je ateista. Za razliku od nje, Vera Frankel je bila mirna devojka koja se nikad nije smešila i kojoj je sve u vezi sa Džimom i njegovim roditeljima bilo neobično, neobično koliko i sam Šangaj, taj nasilan i neprijateljski nastrojen grad koji je u odnosu na Krakov predstavljao sasvim drugi svet. Ona i njeni roditelji pobjegli su jednim od poslednjih brodova iz Hitlerove Evrope i sada su živeli sa još hiljadama jevrejskih izbeglica u Hongkouu, mračnoj četvrti sa nastambama i sumornim stambenim blokovima, iza šangajske lučke oblasti. Na Džimovo zaprepašćenje, život her Frankela i Verine majke odvijao se u jednoj sobi.

„Vera, gde žive tvoji roditelji?“ Džim je znao odgovor, ali je odlučio da pokuša da ga lukavo izmami. „Je l' žive u kući?“

„Žive u jednoj sobi, Džejmse.“

„Jednoj sobi!“ Džimu je ovo bilo nezamislivo, daleko bizarnije od ma čega u stripovima o Supermenu i Betmenu. „Kolika je ta soba? Kao moja spavaća soba? Kao ova kuća?“

„Kao tvoja garderoba. Džejmse, neki ljudi nemaju toliko sreće kao ti.“

Zapanjen, Džim je zatvorio vrata garderobe i presvukao se u plišane pantalone. Pogledom je odmeravao malu odaju. Kako dvoje ljudi mogu da prežive u tako malom prostoru, nije mogao da dokuči baš kao ni konvencije u kontrakt bridžu. Možda postoji neki jednostavan ključ koji bi rešio problem, i eto njemu teme za još jednu knjigu.

Srećom, Veru je ponos naterao da zagriže mamac. Kada se uputila ka roditeljima, krenuvši u dugu šetnju do početne stanice tramvaja na Aveniji Džofri, Džim je uhvatio sebe kako i dalje razmišlja o misteriji te neverovatne sobe.

Odlučio je da potegne ovo pitanje kod majke i oca, ali oni su, kao i uvek, bili suviše uneti u vesti o ratu da bi ga uopšte primetili. Obučene za zabavu, zatekao ih je u očevoj radnoj sobi kako na kratkim talasima slušaju dnevne izveštaje iz Engleske. Otac je klečao pokraj radiograma u gusarskom kostimu, sa kožnim povezom podignutim na čelo i s naočarima na umornim očima, poput nekakvog učenog pirata. Piljio je u žute dugmiće utisnute poput zlatnih zuba u mahagonijsko lice radiograma. Na mapi Rusije koja je bila prostrta preko tepiha označio je novu odbrambenu liniju do koje se povukla Crvena armija. Beznadežno je piljio u nju, zatečen ogromnim prostranstvom Rusije kao što je i Džim bio zatečen sićušnom sobom Frankelovih.

„Hitler će stići do Moskve pre Božića. Nemci i dalje napreduju.“

Majka je stajala u kostimu tužnog pajaca pored prozora i zurila u čeličnosivo decembarsko nebo. Dugačak trup kineskog zmaja u pogrebnoj povorci talasao se ulicom, a zmajeva glava je klimala dok je obasipala evropske kuće svojim okrutnim osmehom. „U Moskvi sigurno pada sneg. Možda će ih vreme zaustaviti...“

„I tako jednom u svakom veku? Čak bi i to bilo previše da se traži. Čerčil mora da uvede Amerikance u rat.“

„Tata, kakva je to rasputica u Rusiji?“

Otac je podigao pogled ka Džimu koji je čekao na vratima, dok mu je nana pružala vazдушnu pušku kao da je lični nosač ovom pripadniku dobrovoljne pešadije u plavom plišu, spremnom da doprinese ruskim ratnim naporima.

„Ne tu pušku sa dijabolama, Džejmi. Ne danas. Ponesi umesto nje avion.“

„Nano, ne diraj je! Ubiću te!“

„Džejmi!“

Otac se okrenuo od radiograma, spreman da ga udari. Džim je nečujno stao kraj majke, čekajući da vidi šta će se desiti. Premda je voleo da biciklom skita po Šangaju, kod kuće se Džim uvek držao blizu majke, nežne i mudre žene kojoj su glavni životni ciljevi, zaključio je on, bili da ide na zabave i da pomaže njemu oko domaćih zadataka iz latinskog. Kada nije bila kod kuće, on bi proveo mnoge spokojne sate u njenoj spavaćoj sobi, gde je mešao njene parfeme i u dokolici listao albume sa fotografijama na kojima je bila ona pre braka, zamrznutim slikama iz nekog začaranog filma u kojem je ona igrala ulogu njegove starije sestre.

„Džejni! Nemoj nikada više to da kažeš... Nećeš da ubiješ ni tvoju nanu niti ikoga drugog.“ Otac je opustio stisnute pesnice i Džim je shvatio koliko je zapravo iscrpljen. Često se Džimu činilo da se njegov otac trudi da ostane što smireniji, iako je opterećen pretnjama koje su njegovoj firmi upućivali komunistički sindikati, svojim radom pri Udruženju britanskih rezidenata, kao i strahom za Džima i njegovu majku. Dok je slušao vesti o ratu, postajao je gotovo omamljen. Između njegovih roditelja izrodila se snažna privrženost kakvu on nikada ranije nije video. Otac je znao da bude ljut na njega i da u isto vreme pokazuje duboko zanimanje za one najsitnije detalje Džimovog života, kao da veruje da je to što pomaže sinu da napravi model letelice važnije od samog rata. Po prvi put je bio potpuno nezainteresovan za ono što Džim uči u školi. Zasipao je Džima raznim čudnim podacima – o hemijskom sastavu savremenih sredstava za bojeenje, planu njegove kompanije za socijalnu pomoć kineskim fabričkim radnicima, školi i univerzitetu u Engleskoj koje će Džim pohađati posle rata i o tome kako može, ako poželi, da postane doktor. Sve su to bili sastavni delovi mladosti, koje, kako je izgleda njegov otac mislio, nikada neće ni biti.

Džim je razumno odlučio da ne izaziva oca i da ne pominje misteriju sobe Frankelovih u getu u Hongkouu, probleme blef licitiranja i nestanak zvučne trake u njegovoj glavi. Nikada više neće pretiti nani. Krenuće sada na zabavu, a on će pokušati da oraspoloži oca i da smisli neki način da se Nemci zaustave pred kapijama Moskve.

Prisećajući se kako je Jang opisivao veštački sneg u šangajskim filmskim studijima, Džim je seo na svoje mesto u pakardu. Bilo mu je milo što vidi da je Avenija Amherst ispunjena automobilima Evropljana koji odlaze na božićne zabave. Po čitavom zapadnom predgrađu ljudi su nosili kostime, kao da je Šangaj postao grad klovnova.